

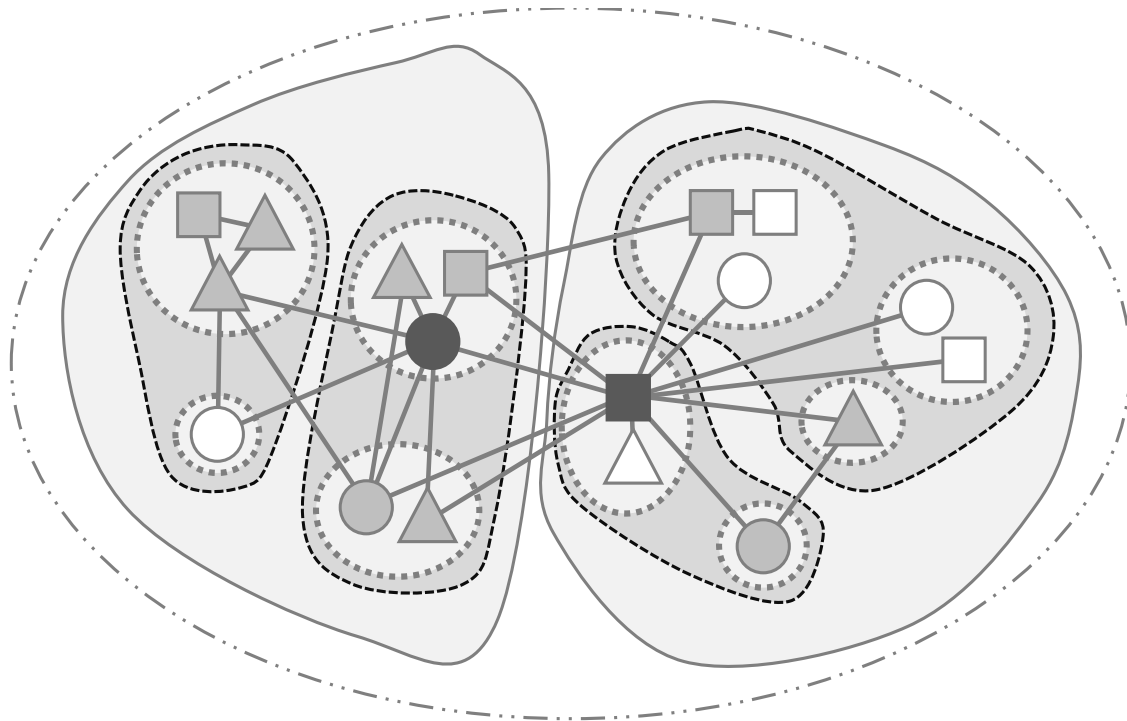
*Magyar Regionális Tudományi Társaság XIX. Vándorgyűlése;
A területi egyenlőtlenségek új formái és az átalakuló területpolitika
2021. november 4-5. Budapest*

Globális és lokális „stratégiai összekapcsolódása” kisvárosi gazdasági terekben

Molnár Ernő

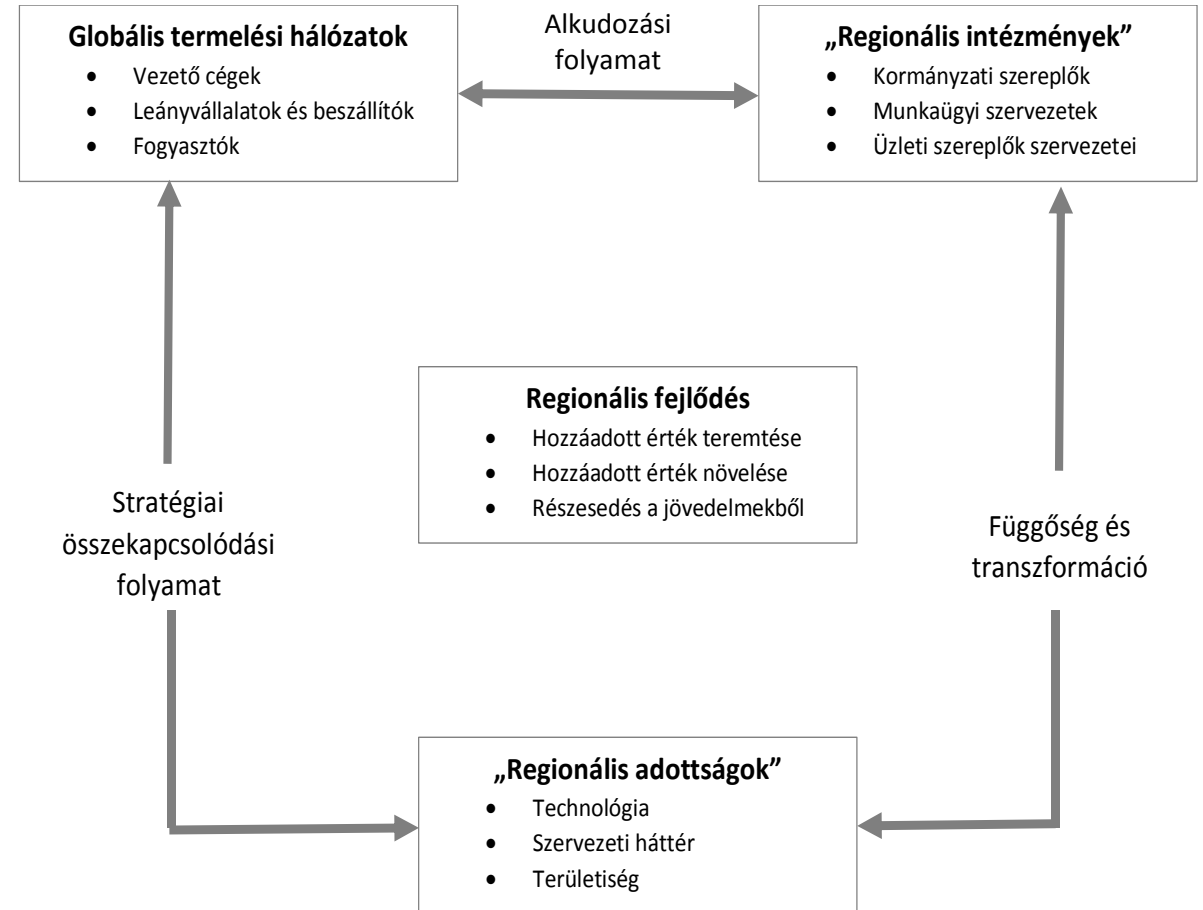
Debreceni Egyetem, Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Területi beágyazódás és stratégiai összekapcsolódás

	Különböző típusú telephelyek a termelési hálózatokban		Lokális gazdaság
	Telephelyek közötti kapcsolatok		Nemzetgazdaság
			Makroregionális gazdaság
			Globális gazdaság

A globális termelési hálózatok területi beágyazódása

Többrétű „regionális”, szándékosság, komplementaritás, dinamika, specifikumok, útfüggőség, adottságok és intézmények kölcsönhatása, decentralizációval felértékelődő helyi szereplők, aszimmetria;

A stratégiai összekapcsolódás modellje

forrás: Coe et al. 2004, Dawley et al. 2019, MacKinnon 2012, Yeung 2015

A vizsgált alföldi kisvárosok néhány jellemzője

Szempont	„A” város	„B” város
Történelmi gyökerek	Több mint hat évszázados mezővárosi múlt, kereskedelem, kézműipar	Company town, 1940-es években cipőgyárral együtt alapított település
Helyi miliő	Funkcionálisan fejlett, sokoldalú kisváros, a megye egyik térségének központja, „intézményváros” (Pirisi 2009)	A megyeszékhely agglomerálódó térségének részét képező kisváros, „céges város” (Pirisi 2009)
Ipari funkció súlya	Korlátozott foglalkoztatási funkciók, mérsékelt, de stabil iparosodottság	Kiemelkedő foglalkoztatás és domináns ipari funkció erős erodálódása
Ipar ágazati szerkezete	Diverzifikált struktúrában belül fém- és gépipar felé tolódó súlypontok, textil-, ruha- és lábbeligyártás, tégl- és cserépipar, kerámiaipar leépülése	Domináns lábbeligyártás erős leépülése, növényolajipar megerősödése, sörgyár bezárása, fémipari cégek fellendülése
Ipar szervezeti háttere	Domináns középvállalatok	Domináns nagyvállalatok
Ipar tulajdonviszonyai	Külföldi, hazai és helyi tulajdonú cégek	Meghatározó külföldi tulajdonú cégek

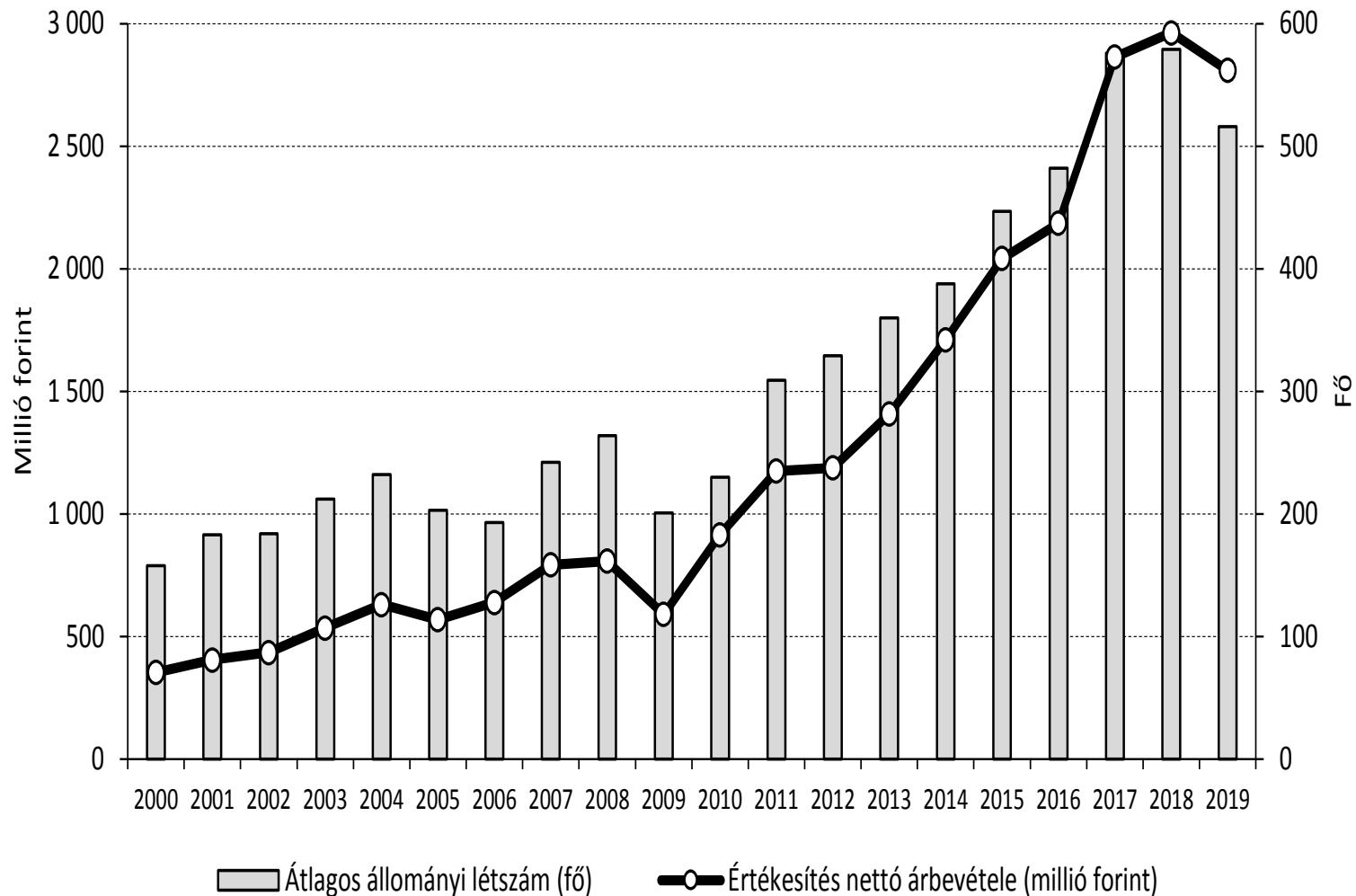
A vizsgált alföldi városok TOP-10 ipari vállalkozása

„A” város				„B” város			
Iparág	Árbevétel (millió forint)	Foglalkoztatás (2019, fő)	Tulajdon	Iparág	Árbevétel (millió forint)	Foglalkoztatás (2019, fő)	Tulajdon
<i>Fémipar</i>	<i>6 194</i>	<i>318</i>	<i>Hazai</i>	<i>Növényolaj</i>	<i>156 021</i>	<i>491</i>	<i>Külföldi</i>
Elektronika	2 810	516	Külföldi	Cipőgyártás	14 217	500	Külföldi
<i>Fémipar</i>	<i>2 741</i>	<i>72</i>	<i>Helyi</i>	<i>Cipőgyártás</i>	<i>7 901</i>	<i>368</i>	<i>Külföldi</i>
Fémipar	1 342	40	Helyi	<i>Cipőgyártás (korábban)</i>	<i>3 024</i>	<i>161</i>	<i>Külföldi</i>
Faipar	1 269	64	Helyi	<i>Fémipar</i>	<i>2 741</i>	<i>72</i>	<i>Hazai</i>
<i>Fémipar</i>	<i>1 075</i>	<i>21</i>	<i>Hazai</i>	<i>Fémipar</i>	<i>810</i>	<i>86</i>	<i>Hazai</i>
Fémipar	1 018	75	Hazai	Fémipar	484	65	Helyi
Villamos gépgyártás	834	180	Helyi	<i>Gumiipar</i>	<i>324</i>	<i>19</i>	<i>Helyi</i>
Fémipar	808	66	Hazai	Orvosi eszköz	219	11	Hazai
Fémipar	603	40	Helyi	Orvosi eszköz	216	23	Helyi

Forrás: IM elektronikus vállalati beszámolók (a dőlt betű eltérő székhelyet vagy több telephelyet jelez)

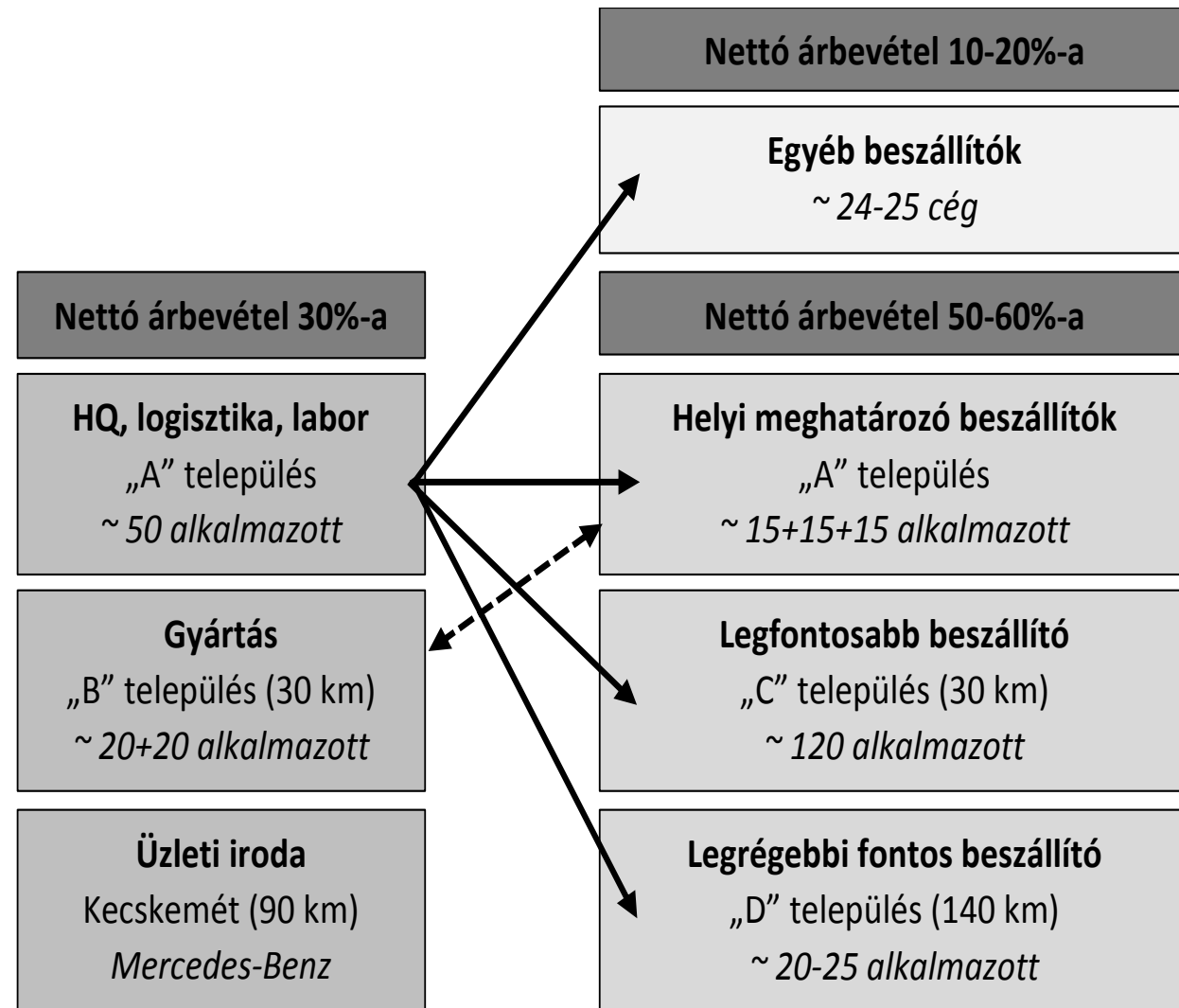
Stratégiai összekapcsolódás „A” városban 1.

1. **Villamos gépalkatrészgyár bázisán,** német-magyar vegyesvállalatként született cég (ma 100%-ban német);
2. **Feljebb lépés több lépcsőben:** (1) elektromechanikus alkatrészek kézi szerelése, (2) elektronikai alkatrész- és késztermékgyártás, (3) autóiipari hálózatokba kapcsolódás, (4) orvosi elektronikai termékek gyártása (kedvező költség-képesség arányok);
3. Komoly **növekedési potenciál,** de erős **külső irányítás:** korlátozott funkciók (bérmunka, centrumból kitelepített gyártás, központosított logisztika);
4. Olcsó telephelyek versenye, de hosszú távú gondolkodás: **munkaerő utánpótlásának megszervezése** közép- és felsőfokú szinten, **telephely kibővítése;**

A külföldi nagyvállalat ezredforduló utáni fejlődése, árbevételi és foglalkoztatási adatok tükrében; adatok forrása: IM elektronikus vállalati beszámolók

Stratégiai összekapcsolódás „A” városban 2.

1. A gépész-üzemmérnököket képző mezőgazdasági **főiskola tanüzemének bázisán** német-magyar vegyesvállalat, majd a külföldi tulajdonos kivásárlása;
2. 1996-ban **autóipari szerszámbeszállító**: Audi, SPX/Bosch + általános gépgyártás (globális/regionális hálózatokba kapcsolódás „saját erőből”, némi szerencsével);
3. **Sajátos termék- és tevékenységszerkezet**: kisebb szériás termékek és szolgáltatások, de mind bonyolultabb termékek, logisztikai fókusz, csúcstechnológiás gyártóüzem;
4. Karcsú, de **kiterjedt alvállalkozói hálózat**: stabilitás, megbízhatóság, kisebb beszállítók „építése”, autóipari hálózatokba integrálása, informális klaszter;
5. Nagyobb térség erőforrásainak hasznosítása, a **hangsúly** ezért **nem a hely alakításán van...** saját új központi telephely kialakítása barnamezős ingatlanhasznosítással;
6. **Növekedési korlátokra** (endogén fejlődés) innovatív válasz, bizalmi kapcsolatok, de vezetői generációváltás...

*A helyi középvállalat alvállalkozói kapcsolatrendszere (2018);
forrás: cég által közölt információk alapján a szerző szerkesztése*

Stratégiai összekapcsolódás „B” városban 1.

Az állami cipőgyár átalakulásának modellje...

állami vagyonkezelő

ÁLLAM

- (1) neoliberalizmus;
- (2) exportorientált gazdaságfejlesztési modell;
- (3) hiányzó iparpolitika;
- (4) könnyűipar hanyagolása; (122/2004. ogy. határozat)

HELYI ÁLLAM

- (1) intézmények, infrastruktúra öröklése;
- (2) lobbis a cipőipari munkahelyekért;
- (3) cipőipari szakképzés újraindítása;
- (4) stratégia;

**decentralizált
privatizáció**

foglalkoztatásleépítés
**adókonszolidációs
programba kerülés (34)**
többszöri tőkeinjekciók
munkahelymegőrzés támogatása
EU-HYFERP reorganizációs program
privatizációs bevételek helyben tartása
(szervezeti átalakítás, adósságszolgálat,
környezeti kármentesítés)

**országgyűlési
képviselő**

**helyi cégvezetés
+ szakszervezet**

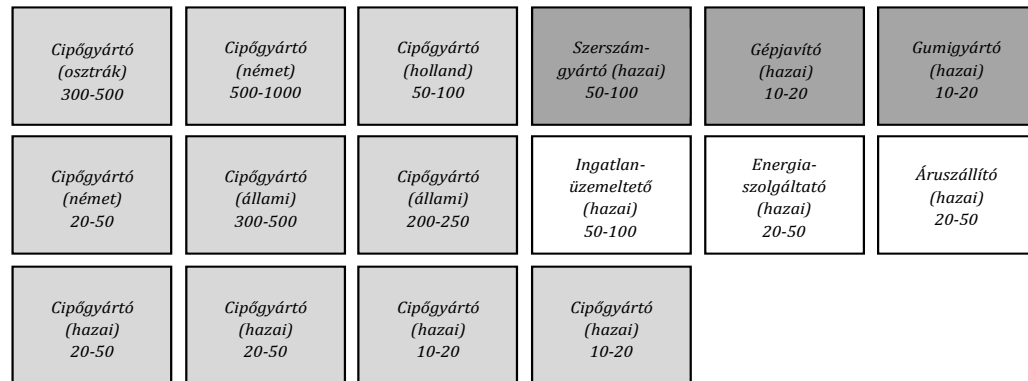
Rendezett visszavonulás? (Lux 2017)

Stratégiai összekapcsolódás „B” városban 2.

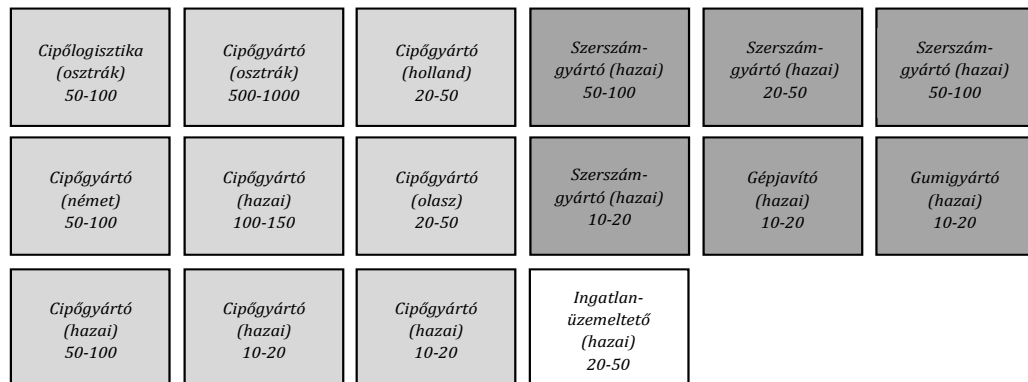
1989

2000

2018

*Az állami cipőgyár bázisán létrejött nagyobb cégek;
forrás: a szerző szerkesztése*

1. A hazai könnyűipar egyik legnagyobb **külföldi működőtőkét vonzó szereplője**: (1) privatizáció, (2) helyi adottságok bázisán új KKV-k alapítása és (3) helyi magyar KKV felvásárlása;
2. Korábbi **bérmunka-kapcsolatok bázisán** privatizáció: kedvező költség-képesség arányok melletti gyártás, helyi beszállító ingatag helyzete... stabilizáció, modernizáció, új technológiák;
3. **Stratégiai összekapcsolódás oldása** az ezredforduló után: változó vállalati stratégiák, hazai gyártás emelkedő költségei – kivonuló és gyártást relokáló cégek, de vannak új belépők is...
4. Az iparág zsugorodása ellenére is **újrarendelendő humán háttér**: kiöregedő képzett munkaerő, elmaradt utánpótlás-képzés, megyeszékhely környezetében erős verseny a munkaerőért – cipőipari szakmunkásképzés újraindítása nagyvállalati kezdeményezésre, önkormányzati közreműködéssel...
5. Lokalizációs előnyök részét képező **helyi beszállítói háttér**, de a diverzifikációs és növekedési törekvések nyomán ezek a szereplők mind messzebb kerülnek a cipőgyártástól;

Összegzés, tanulságok

1. **Örökölt adottságok** döntő szerepe a stratégiai összekapcsolódásokban (kevés KMT, az is főleg a régi gazdasághoz kötődően: privatizáció, helyi bázisú cégek), nincsenek radikálisan új stratégiai összekapcsolódások, **helyi középvállalatok** jelentősége;
2. A **helyi környezet** alakítása (lokális oldal) **többszereplős történet**, amelyben a helyi önkormányzatok – különböző okokból – csak korlátozott szerepet képesek játszani (pl. ipari parki és közlekedési infrastruktúra fejlesztése, helyi adóztatás);
3. A bővülés, a feljebb lépés vagy a hosszabb távú szinten maradás érdekében **helyi környezetet** inkább alakító, erőforrásokkal és érdekérvényesítő képességgel is bíró nagyvállalatok, középpontban a megfelelő mennyiségű és minőségű **munkaerő!**
4. A minőségi tényezők gyengesége mellett **strukturális összekapcsolódások** nagyobb esélye: kisvárosi gazdasági bázis, intézményi háttér és humán erőforrások korlátai, továbbá központi kormányzati figyelem és érdekérvényesítési képesség hiánya;

Köszönöm a figyelmet!